

עין משפט
נר מצוה

לא א מיי פ"ה מהלכות דעות הלכה יג:

»

תורה אור השלם

1 תמנ וישרים תנחם וסלק בוגדים וישרים: משלי יא ג
2 לבבתי אחתי מעניך לבבתי באחת מעניך באחד ענן מצורתי: שיר השירים ד ט
3 עד שהמלך במסבו נרדי נתן רחל:
4 בן יאבדו כל אויבך יי ואהביו בצאת השמש בגברתו ותשקט וארץ ארבעים שנה:
שופטים ה לא
5 אדני יתן אמר המבשרות צבא רב:
6 הלוא כה דברי כאש נאם יי וכפטיש יפצץ סלע: ידמהו כג כט
7 שמעו בי נגידים אדבר ומפתח שפתיי מיישרים: משלי ח ו
8 צרור המר דודי לי בין שדי יליך:
9 אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי:
שיר השירים א יד
10 לחיו בערנות הבשם מגדלות מרקמים שפתותיו שושנים נטפות מור עבר:
שיר השירים יג
11 פתחתי אני לדודי דודי המק עבר נפשי יצאה בדבריו בקשתיחו ולא מצאתיהו קראתי ולא ענני:

שיר השירים ה ו
גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונצאה אתה כוננתה:
תהלים סח י
מלכי צבאות ידדון ידדון ונתן בית תחלק שקל:
תהלים סח יג
14 מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו:
תהלים ח ה
15 יי אדוני מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים:
תהלים ח ב
16 מאתח פני כסה פרשו עליו ענני:
איוב כו ט
17 אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים:
שמות כ ב
18 לא יהיה קץ אלהים אחרים על פני:
שמות כ ג

תהלים סח י
מלכי צבאות ידדון ידדון ונתן בית תחלק שקל:
תהלים סח יג
14 מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו:
תהלים ח ה
15 יי אדוני מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים:
תהלים ח ב
16 מאתח פני כסה פרשו עליו ענני:
איוב כו ט
17 אנכי יי אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים:
שמות כ ב
18 לא יהיה קץ אלהים אחרים על פני:
שמות כ ג

»

מוסף תוספות

א. דאית ליה למכתב לישנא מעליא. מוס' גיטין לו:
ב. וה"ק וכפטיש יפוצץ מכח סלע. מוס' קידושין לו:
ואל תחמה היאך האבן מופצצת הבורל. מוס' הלא"ש.
ג. וסנפירין הוא אבן ספיר. מוס' סוה"נ.

פח:

וְלֹא כְּתִיב הַסְרִיתָ. לשון מגונה לא היה לו לכתוב^א אלא כלומר ולא כתב^ב ערב ריחו דהוי משמע הסרית אלא כתב נתן לשון

חצינות: **מה פטיש זה מתחלץ** לבמה ניצוצות. הקשה רבינו שמואל והא קרא משמע דהפטיש מפוצץ את יפולצנו סלע וכן אנו רואין שהפטיש מפוצץ סלעים וליכא למיגרם מה סלע מתחלק לכמה ניצוצות דהא דיבור דהיינו תורה נמשלה לפטיש ולא לסלע ובקונטרס פ"י מה פטיש מתחלק הסלע על ידו ואינו מיושז שהדיבור הוא עצמו מתחלק ואינו דמיון גמור ואומר ר"ט דקרא מייירי בצנץ המפוצץ כצנץ דאמר^ט במדרש חיות מעשה צלחד שקנה סנפירין וצא לצודקה נתנה על הסדן והכה עליה צקורנס נחלק הפטיש ונשבר הסדן וסנפירין לא זו ממקומו הו"ד וכפטיש יפוצץ סלע^ג ואף על גז דלא כמיז יפולצנו סלע הרצה פסוקים יש כענין זה אצנים שחקו מיס (אויז יד) פ"י שחקו אותם מיס ואמו ספיר דאמר צפ"ק דקידושין (דף לו:) תנא דבי רבי ישמעאל בני אס פגע בן מנוול זה משכהו לצימה"ד ואס אכן הוא נמוח שנא' אצנים שחקו מיס פירוש שחקו אותם מיס ואס כחל הוא מתפוצץ פירוש אס יצר הרע מתחזק עליו ככחל מתפוצץ שנאמר וכפטיש יפוצץ סלע ואף על פי דהתם מדמה יוה"ר לפטיש וכאן מדמה ד"ט לפטיש אין לחוש דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים: תורה

אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת

דסגינן בשלימותא. התהלכנו עמו צתום לצ כדרך העושים מאהבה וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו: **במחלס**. בקבלה שקבלתם אחת היא אצלכם ולצסוף כשקיימתם שמים יש: **לצנפני**. קרבתני: **עלוזה**. חלופה דעולצנא לישנא דחולפא היא והכי אמר במס' גיטין^ט: **מונה צמוך חופסה**.

כישראל כשעמדו צסיי ועשו העגל: **במסיצו**. בחופתו: **נאן**. עוז ריחו הטוב לאחרים: **ועדיין חצינותא היא גנן**. אע"פ שהמקרא מספר בגנותו הראה לנו לשון חזה מדלא כתיב הסריח: **הנעלצים ואינס עולצים**. אחרים צאין עליהם בחופסה ולא הן על אחרים: **עושין**. מאהבת המקום: **ושמחים ציפורים**. על עליזה הצאה עליהם: **לצא רב כל האומות: מה פטיש**. מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות: **למיימינין**.^{טו} עסוקים בכל כחם וטירודים לדעת סודה כלחס המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר: **קושרים לו שני כשרים**. לדבור שהיה צו ממס וגראה דכתיב רואים את הקולות (שמות כ): **אע"פ שמיצר ומימר לי דודי**. בעגל שאמר הורד עדיך: **צין שדי ילין**. אמר מיד לעשות לו משכן להיות מצומצמת שכינתו צין שני הצדים שגרלו במקדש ראשון כשני שדים דוחקין וצולטין בצרכות שכנגד הפתח: **עין גדי**. עון עגל שהוא מין בהמה. לשון אחר לשון ע"ז העורכים לגד שלחן (ישעיה סה): **שכרמתי**. שאספתי להתאוות אלהות הרצה דכתיב אלה אלהיך ישראל (שמות לו): **שכורמים עליו**. שמאספין עליו את הצגדים והוא דף ארוכה ומנוקבת נקצים הרצה ומניח המוגמר תחתיה והכלים מתגמרין מדרך הנקבים: **לישנא דמייננש גרסינן: מעציר ראשון** ^{טז}. לנן עדן: **מור עוצר**. על שהעצירן: **גשם נדבות**. גבי מתן תורה כתיב צספר תהלים: **י"צ מיל** זו היא מדת מחניהם והיו הקרובים לדיבור חוזרין מפחד הקול עד קצה המחנה: **מדיון אופן**. מסייעין אותן להמקרב מעט מעט שהיו חלשים כלשה המדרה את צנה במחלת הילוכו: **ידודון**. משמע הס עזמס **ידודין: ידדון**. מדדן אחרים: **מסקע"ד דורות**.^{טז} צאלפים שנה שקדמה תורה לעולם היו עמידין דורות הללו להצרכות שנאמר (תהלים קה) דבר לוה לאלף דור וראה הקצ"ה שאין העולם מתקיים צלל תורה כל כך והעצירין ולא צראן ומתנה לכ"ו דורות. הרי שחסכו מתקע"ד מאלף: **מה אדיר שמך**. אדיר הוא הרצה צאצן ואין ראו לך ליתן הודך שס כי אס על השמים: **פירש שדי מזוי**. נוטריקון של פרשו: קנאה

ר' ^{טז}נחום מלמד שפירש שדי מזוי שכינתו ועננו עליו אמר לפניו רבונו של עולם שאתה נותן לי מה כתיב בה ^{יז}אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן למצרים ירדתם לפרעה השתעברתם תורה למה תהא לכם שוב מה כתיב בה ^{יח}לא יהיה לך אלהים אחרים בין עמים אתם שרויין שעובדין עבודת

מסורת הש"ס

א) גיטין לו: ב) ג) נשם אי רבא, ד) ג"ז שם ויומא כג, ד) פסנהרין לד, ה) ס) ויומא עב:
ז) ע"ש, ו) כלים פ"ב, ח) מ"ד, ו) נלעיל לו, פסחוסקין, ט) ח) מחנה יב:, ט) נקרא כתיב מלכי ועמ"ש הפעם הוא פ' יתרוי^י ו) מחנה יד. וצחיס קטו, ז) ס) נסוכה ה, א) ו) נסוכה איתא תמחוס, ט) דף לו:, ז) ג"א עוב, ט) במדרש רבה איכה ד"ה וכו מוירה,.

»

הגהות הב"ח

א) תנ" פנן הנעלבין:
ב) רש"י ד"ה למיימינין.
ג) ע"י נליל דף סג ע"א:
ד) ד"ח מעציר ראשון ראשון לע"פ:
ה) ד"ה מתקע"ד דורות. ג"ב ועין מחנהה פרק און דורשין סוף דף יג וראש דף יד:

»

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות וכו' וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים. במדרש רבה בראשית פ"א איתא דלא הקב"ה שביי רשעים תמה לבי דורות המתקע"ד שאין בכל דור ודור וכו' עין פס' שפירש בזה"ד וטקרא אחר יוצא לבמה ענינים. עי' בהר"ם פ' ואלה פסוקים:

»

מוסף רש"י

כי נגידים אדבר. דכתיב נגודות ומצינו (משלי ח ה). בתוך חופתה. עמוד שכינה וישראל צסיי עשו את העגל שהרי לא נסעו מסוין עד לאחר הקמת המשכן בשנה שניה, דכתיבי (במדבר י) ויהי בשנה השנית אחר יוצא לבמה ענינים. ישראל למסעיהם ממדבר סיני גיטין לו:). מאי קרא. דיש לדקש עליהם למה מונה בחופסה (שם). נרדי נתן כמו (במדבר כה) ולא נתן סימון את ישראל וגו' (שם). ועדיין חביבותא היא גבן. אע"פ שהוכיח קלקוליהן לא הוכיח אלא במחלית חסיה (שם). הנעלבין. אותם שנעלבים מיד אחרים ואין עולצים את אחרים (שם). עושין מאהבה. עושין מלות מאהבת המקום ולא לעול שכן ולא מיראת פורענות (שם). למיימינין בה. של תורה שמפספסין טעמיהן צקדוק וטורקין. סימן המיומנת למלכה (דע"י טו).

מסורת הש"ס

(א) מנחות כטו: (ב) נער חוספות בנח קמח ענ: ד"ה כדן, (ג) צ"ל ואמר, (ד) נציל וינגו. רש"ן, (ה) נציל אחר ד"ה כשעלה, (ו) [רש"ן], (ז) [שמות לב], (ח) [וי"ע חוספות בנח קמח פב, ד"ה כדן, (ט) ותי' חוס' ע"ז ב: ד"ה מלי בעינ',

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מדבר וכו' פאת נגב מדבר צין:

גליון הש"ס

גב' קנאה יש ביניכם. ע"י ברע"י בתומש בראשית א כ"ז ויכא"ם שס: שם מיר הורו לו להקב"ה. ע"י תורת חיים סנהדרין דף עא ד"ה ולמה נכתבו: שם בלום יש עבר שנתן שלום. ע"י מהרש"א נח"א רפ"ד דנדרות. וקושייתו ותירולו בתום' צ"ק עב ע"צ ד"ה כדו:

מוסף רש"י

ויכפר על העם. ח זה מסר לו מלך המות כשעלה לקדש, שהקטורת עולר המנפה במדבר יו י"א. בתרים לאותיות גנון המגן דקשר תורה (מנחות כס),

אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת

קנאה יש ביניכם. שאתם צאים על ידה לדי רציחה: **מסר לו למדו: בחדס בשכר**. שחרפוך וקראוך אלס נוצר מאדמה לשון שפלות: **מסר לו סודו**. להקטיר מנחות קטורת בשעת מגפה ולעמוד בין הממים ובין החיים: **ואי לאו דאמר ליה**. מלאך המות: **מנא ידע**. הלא בתורה לא נכתב: **בדאי אסא**.

בתמיה: **קושר כפרים**. כגון הכך

דאמר'י בפרק הבונה (למן דף קד.) תגא

דקוף לגבי רי"ש וכן שטענ"ז ג"ץ שצריכין כל אות ג' זיונים כדאמרין (במנחות דף כט:.) ראש הזי"ץ נמתח לימין ולשמאל בגוג' מעט וכן ראש השי"ץ השמאלי וכן כל ראשי שצע אותיות הללו בכל מקום שהן: אין שטוס. אין דרך לינת שלוס: **בעיך**. במקומך: **לעורני**. לומר תללח

מלאכתך: **מיד**. בעליה אחרת אמר לו יגדל נא כח ה': (ס) **בא פשטן**. הוא יכר הרע המחטיא את האדם הוא העולה ומסעין.⁽¹⁾ [והאומר] דהוא מדת הדין אין הגון בעיני: **כשעלה משה**. להר אמר להם לסוף מ' יום אני

בא בתוך שש שעות הם סבורים שאותו יוס שעלה צו מן המנין היה והוא אמר להם מ' יוס שלימים יוס ולילו עמו ויוס עלייתו אין לילו עמו שהרי צו' בסיון עלה נמלא יוס מ' צי"ו בתמוז היה צי"ו בא שטן ועירצב את העולם והראה דמות חשך ופסילה דמות ענן וערפל וערצובא לומר ודאי מת משה שהרי צאו כבר שש ולא בא. ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ציוס המעוין צין קודם חלות בלאחר חלות שהרי לא ירד משה עד יוס המחרת שנאמר' וישכימו ממחרת וגו': **צאו שש**. שקבע לכם: **שנאה לעורס**. שלא קצלו צו תורה: ^{שפיר}

שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה של עולם חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר ¹²זכרו תורת משה עבדי וגו': וא"ר יהושע בן לוי ⁽⁶⁾בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר בתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעיך אמר לפניו ⁽⁷⁾כלום ⁽⁸⁾יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעורני מיד אמר לו ¹³ועתה יגדל נא כח ה' באשר דברת ⁽⁹⁾(אמר) ר' יהושע בן לוי מ"ד ¹⁴וירא העם כי בושש משה אל תקרי בושש אלא באו שש בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל אלסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא לסוף מ' יום בא שטן ועירבב את העולם אמר להן משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום אמר להן באו שש ולא השגיחו עליו מת ולא השגיחו עליו הראה להן דמות ממתו והיינו דקאמר'י ליה לאהרן ¹⁴כי זה משה האיש וגו': א"ל ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני א"ל הר שנעשו בו נסים לישראל הר ניסאי מיבעי ליה אלא הר שנעשה סימן טוב לישראל הר סימנאי מיבעי ליה א"ל מ"ט לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעיניי באגדתא דרב חסדא ורבה ברי' דרב הונא דאמר'י תרווייהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו והיינו דאמר ר' יוסי בר' חנינא ה' שמות יש לו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו מדבר פארן שפרו

בפארן ⁽¹⁵⁾דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי צעי בשעיר ומאי צעי בחימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב מדבר צין היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מורחה של ארץ ישראל דכתיב (דברים ז) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו' שהיתה במורח של א"י דכתיב (שם ז) צעבר הירדן מורחה שמש ומדבר צין ופארן היינו דדרומה כמו שנשמע בפסוקים שהבאתי ואף יתכן דמדבר קדמות היינו מדבר סיני:

אמר רבי עקיבא פרק תשיעי שבת

תורה היבן היא. וא"ת וכי שטן לא היה יודע מתן תורה וי"ל דאמרין במדרש לפניו ילך דבר שטרדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקטרג לומר אומה שעמידה לחטוא לסוף מ' יוס צעגל אתה נותן להם התורה והוא שטן והוא מלאך המות כדאמר'י בפ"ק דצ"צ (דף נט.) ואמר'י נמי בסנהדרין (דף כו:.) תוש'י

שניתנה בנשאי מפני השטן:

לסוף מ' יום אני בא. פירש בקונטרס דאותו יוס שעלה

צו אינו מן המנין והוא היה אומר להם מ' יוס שלימים יוס ולילו עמו ויוס עלייתו אין לילו עמו שהרי ו' בסיון עלה נמלא יוס מ' היה צי"ו בתמוז ואין נראה לר"י צן רצינו מאיר דזהדיא משמע בפ"ק דיומא (דף ד.) דיוס עלייה מן המנין דקאמר התם בשלמא לר"ע משכחת להו דצי"ו בתמוז נשכדו הלכות כ"ד דסיון ושיסגר דתמוז מלו להו מ' יומין וביצבקר בתמוז נחת אלמא חשיב יוס עלייה ואיכא מ' יוס ומ' לילה כשתחשוב לילה שאחר היום ועוד אס לא תחשוב יוס עלייה לא ישלמו מ' ימים אחרונים עד אחר יוס הכפורים ושלמו צוה"כ שאו א"ל מה שפרש"י בפרשת כי תשא שצי"ט בתמוז עלה קשה לר"י שאו לא תמלא שלמו מ' ימים אחרונים ציוס הכפורים(1):

מדבר צין. קשה לר"י דע"כ מדבר צין לאו היינו מדבר פארן דמדבר צין בתחילת דרומה של ארץ ישראל דכתיב באלה מסעי והיה לכם פאת נגב (2) ממדבר צין על ידי אדום וכתיב וגסב לכם הגבול מנגב וגו' והיו מולאמותיו מנגב לקדש צרע וקדש צרעע היינו פארן דכתיב בשילוח מרגלים וישלח אותם משה ממדבר פארן ובספר (יהושע יד) כתיב שאמר כלב בשלוח אותי משה מקדש צרעע לרגל את הארץ וכן באלה הדברים כתיב ונבא עד קדש צרעע ומפרש מיד שלוח מרגלים ועוד דכמה מסעות היו ממדבר פארן עד מדבר צין דבסוף צהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ובאלה מסעי כתיב ויסעו העם מחצרות ויחנו ברתמה א"כ רתמה היינו פארן וחשיב כמה מסעות עד מדבר צין וכן צין פארן נסיני מהלך י"א יוס דכתיב אחד עשר יוס מחורב דרך הר שעיר עד קדש צרעע א"כ מדבר צין ופארן וסיני לאו הכל אחד ואורי" דהכל מדב' אחד וגדול היה דע"כ סיני היינו פארן דכתי' הופיע מהר פארן ובפרק שור שנגח ד' וה' (צ"ק דף נח.) דרשין מפארן הופיע ממוןן לישראל גבי שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור וז"ל צריש מסכת ע"ו (דף ז:) מאי צעי בשעיר ומאי צעי

בפארן ⁽¹⁾דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי צעי בשעיר ומאי צעי בחימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב מדבר צין היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מורחה של ארץ ישראל דכתיב (דברים ז) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו' שהיתה במורח של א"י דכתיב (שם ז) צעבר הירדן מורחה שמש ומדבר צין ופארן היינו דדרומה כמו שנשמע בפסוקים שהבאתי ואף יתכן דמדבר קדמות היינו מדבר סיני:

תצלין

פמ.

תורה אור השלם

1 זכור את יום השבת לקדשו: שמות כ ח 2 לא תשא את שם יי אלהיך לשוא כי לא יקנה יי את אשר ישא את שמו שמות כ ז 3 כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך: על האדמה אשר יי אלהיך נתן לך: שמות כ יב 4 לא תרצח לא תנאף לא תגנב לא תענה ברה"ק עד שקר: שמות כ יג 5 יי אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ: תהלים ח י 6 עלית למרום שבותי שבי לקחת מתנות באדם ואף סוררים לשכן יה אלהים: תהלים סח ט 7 ויחא אהרן באשר דבר משה ורץ אל תוך הקהל ורצה תהלי תנף בנעם ויתן את הקטרת ויכפר על העם: במדבר יז יב 8 וינעור בין המותים ובין החיים ותצצר המגפה: במדבר יז יג 9 אלהים הבין דרבה והוא ידע את מקומו: איוב כח כג 10 תהום אמר לא בי היא וגם אמר אין עמדי: איוב כח יד 11 אבדון וקנות אקרו באונינו שמינו שמעת: איוב כח כב 12 זכור תורת משה עבדי אשר צויתי אותו דרוב על כל ישראל ויקים ומשפטים: מלאכי ג כב 13 ועתה יגדל נא כח אדני באשר דברת לאמרו: במדבר יד יז 14 וירא העם כי בשש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה יהיה לנו: שמות לב א

^[1] תצלין

הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם

וקל וחומר בשעה שהוא עוסק בצרכיו החומריים באכילה ושתיה וכדומה. עלול הוא לשכוח כל תכלית בריאתו על הארץ. ואדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו! ובאמת כך אחו"ל (קידושין ל) קשה יצה"ר שיוצרו קראו רע, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומתחדש עליו בכל יום, ואלמלא הקב"ה עזרו אין יכול לו וכו'.

הנה אמת הוא שהסכנה גדולה מאד, אבל אמר הקב"ה בראתי לו יצה"ר בראתי לו תורה תבלין (ב"ב יז). וכן אמרו (קידושין שם) ת"ר ושמתם את דברי אלה על לבבכם וגו' (דברים יא) ספ"ס, נמשלה תורה לסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והגיה לו רט"ו על מכתו, ואמר לו בני כ"ז שרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואין אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי הוא מעלה נומי כך הקב"ה אמר להם לישראל בני בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו וכו' ע"ש, (דא"ה בלב אליהו חלק ב פרשת בראשית מאמר התבלין והרט"ו שבתורה, עמודים כג"כט). וענין לשון תבלין שנמשלה בו התורה, הוא להורות על מעלת התורה כי רבה, וכמו תבשיל בקדירה שהתבלין נותן טעם בכל התבשיל, כן הדבר הזה, שעל ידי התורה יכול אדם למתק ולהעלות כל מעשה חומרי להדבק בשכל הפועל, ולא כאשר חשבו הפילוסופים היוונים.

ובזה יש לבאר היטב דברי הספרי (פ' ואתחנן) עה"פ "ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך" וגו', וז"ל: כשהוא אומר ואהבת וגו' איני יודע כיצד אוהבים את המקום, ת"ל והיו הדברים האלה על לבבך — שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והי' העולם, ע"כ. וי"ל השאלה היתה מכיון שאמר הכתוב ואהבת וגו' בכל לבבך, ולא אמר ואהבת וגו' בכל שכלך, הרי שנתבע האדם לאהוב את השי"ת לא רק בשכלו, אלא גם בהרגש לבו, וההרגש הלא כבר בא בשותפות גם מצד הגוף עפר מן האדמה, וכמו שביארנו למעלה את הפסוק ויצי"ר ד' אלקים את האדם וגו' ויהי האדם לנפש חיה, ועי' באה השאלה כשהוא אומר וכו' איני יודע כיצד אוהבים את המקום, כלומר: כיצד אפשר לאהוב את הקב"ה מצד הגוף שהוא חומר עכור — עפר מן האדמה? והתשובה היא: ת"ל "והיו הדברים האלה על לבבך" וגו', דהיינו מתוך תבלין התורה שאתה נותן על לבבך, אתה יכול להגיע לואהבת וגו' בכל לבבך! והוא הוא מאי דאחרו ל' חברי דאיוב לאיוב: אמר הקב"ה בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין — שהתורה מעבירה רוע עפורהית החומר, ואדרבה מתקנת הבשר ומהפכו לטוב ומועיל וכמשנ"ל.

ומעתה נבוא לענין שהתחלנו, דלפיכך הכל מודים בעצרת בעינן נמי לכם, מאי טעמא יום שניתנה בו תורה, ושאלנו אדרבה מכיון שהוא יום שניתנה בו תורה, הי' צריך להיות עסקנו כל יום העצרת לד' — בעסק התורה — ולא זולת זה. אבל לפימ"ש מובן מאד, דהא כל עבודתנו להשי"ת ואהבתנו אותו תלויה בזה שעי' התורה נוכל לעבדו גם באכילה ושתיה וכו', שהו בכל לבבך — בשני יצידיך ביצ"ט וביצה"ר וכו'ל, וזהו מה שאחו"ל הכל מודים בעצרת בעינן נמי לכם להראות כי אנו עובדים את ד' בכל הלב היינו גם באכילה ושתיה, להוציא מלבם של הפילוסופים היוונים שתכלית האדם הוא להדבק בשכל הפועל וכו' כאמור למעלה, לא כן הדבר, רק שקר נחלו הם ואבותיהם, אבל תורתנו תורת אמת תלמדנו ביה כי "ויהי האדם" — עם נשמת חיים אשר נופחה בעפר אדמתו — לנפש חיה! בשותפות גמורה של שניהם ביחד, ולזאת סיימו בחז"ל מאי טעמא, כלומר: מה הטעם בעצרת כו"ע מודו דבעינן נמי לכם ולא כולו לד', ומשיבים מפני שיום שניתנה בו תורה הוא — שעי' התורה שקבלנו בהר סיני — יכולים אנו לעשות שיהי' ה"לכם" גם הוא לשם השם! ואדרבה זה כל תכלית בריאת האדם,

בגמ' (פסחים סח א וביצה יד ב) הביאו פלוגתא דר"א ור"י, דר"א סבר בכל יו"ט או כולו לד', או כולו לכם, ור"י ס"ל חציו לד' וחציו לכם, ואמרינן התם אר"א הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא, ולכאורה מה זה טעם להא דבעינן נמי לכם משום דהוא יום שניתנה בו תורה, אדרבא משום כך שהוא יום שניתנה בו תורה הי' צריך חג השבועות להיות כולו קודש לד' — ללימוד התורה, וכבר עמדו בזה רבים, (ודא"ה פירש"י בפסי', וז"ל דבעינן נמי לכם שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שניתנה תורה בו ע"כ, וד"ת כפטיש יפוצץ סלע וכו').

אך ידוע שהפילוסופים היוונים אמרו שתכלית האדם הוא להדבק בשכל הפועל, ולשם כך עליו לסטות לגמרי מחלקי החומר שבו ולסגף את גופו, שעייז יוכל להגיע לפועל בשכלו, אולם לא כן תלמדנו התורה הקדושה כי לא הצומות הסיגופים הם הדרך להגיע אל הנקודה הרוחנית באדם, כי אם להתבונן הרבה ולהתרגל בעבודת השעבד כל הצרכים החומריים למטרת העליונה הנפשית, ואדרבה כשמשתמשים בעניני העולם לשם שמים, נמצא השימוש ההוא בעצמו פועל שלמות האדם, (כ"כ הרמח"ל בספרו דרך ד') וכבר הכה הרמב"ן ז"ל על קדקדו של אריסטו היווני וכתב עליו יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע אשר אמר כי חוש המשוש חרפה היא לבנ"א ע"ש.

כללו של דבר כי לא כאשר חשבו היוונים שעל האדם להשתמש בשכל ערום לבד, דאי"כ למה ברא השי"ת את האדם בארץ, הרי נשמתו נשמת חיים היא — שכל נבדל — הרבה יותר ממלאכי מעלה במרום, חצובה מתחת כסא כבודו יתב', עוד קודם שנופחה בו באדם עפר מן האדמה, ולמה הורידה כאן למטה, האם לייסרה ולענותה? אמתה! אלא ודאי מעלת האדם בחי' היצורים היא מעלה גדולה ונפלאה, אשר לו ניתן הכח והמשלה לכבוש תחת יד שכלו — והינו נשמת חיים אשר בו, את עניני חומר גופו והיו לאחרים, כלומר: השכל הרי אינו מוחש כלל, כי הוא רוחני לגמרי, והגוף הוא בהפכו, ומעתה שנוצר האדם בהרכבה זו של חומר ורוח כאחד, נצטוו האדם בזה ויכול הוא לעשות כן להרגיש שכלו בחושי חומר, מה שלא נמצא כן בשום ברי' לא בשמים ולא בארץ, כי המלאכים בשמים כולם רוחניים, ובעלי החיים בארץ (וזולת האדם) כולם חומריים, וזהו סוד "ויצי"ר ד' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה", כלומר: עי' שהרכיב הקב"ה את האדם בהרכבה הנפלאה הזאת עפר מן האדמה עם נשמת חיים אשר בו בתוכו, בכל אבריו וגידיו, משערות ראשו עד צפרני רגליו, עי' נעשה האדם לנפש חיה — נפש המרגשת, וכמו שפירש"י שם וז"ל: לנפש חיה, אף בהמה ויהי נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולו, שנתוסף בו דעה ודיבור ע"כ, והיינו שנתוסף בו בנפש חיה שלו שהוא ההרגש המוחשי כבכל בהמה וחיה, נתוסף בו — במוחשי שלו — גם דעה ודיבור, מה שלא נמצא בשאר הברואים וכמו שנתבאר.

וזהו משא"כ (דברים ד' לט) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלקים וגו', היינו כי לא די מה שידעת בשכלך כן, אלא "והשבות" — ידיעה זו שבשכלך — לידי הרגש חושי בלבך, וכן הוא אומר ואהבת את ד' אלקיך בכל לבבך וגו', אינו אומר ואהבת בכל "שכלך", אלא בכל "לבבך"; ודי בזה למבין (דב' *).

אכן יש בו באדם אל"י שמינה, אבל קוץ גדול בה, שכשם שיכול האדם לעלות בגופו אורח חיים למעלה למשכיל משא"כ בכל הנבראים, כך מאידך גיסא עלול להפך ח"ו הקערה על פיה ולסור לרדת שאול מטה, שיהי' גרוע מכל חיתו יער ושאר המזיקים, כי בכחו לשעבד רוחו ונשמתו אשר בקרבו להשתחוות ארצה לאליל חומר, וללחץ עפר אדמתו ביתר שאת ויתר עז מכולם, והרי הוא בסכנה גדולה,

לָקַט שִׁיחֹת מוֹסֵר - חֶזֶק ב - עַמּוּ רִלֵּד

הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם

שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו, והיינו, שאע"פ שנחלקו לענין שארי ימים טובים, ולדעת ר' אליעזר רשאי אדם לייחד את היום טוב כולו לד', להיות יושב ושונה בבית המדרש, אבל בחג השבועות, גם ר' אליעזר מודה שחייב האדם לשמוח בו באכילה ושתיה, כי זה היום שניתנה בו תורה, ויש לו לאדם להראות שמקובל עליו היום הגדול הזה.

ולכאורה הדבר צריך ביאור, כי לפי הכנתנו הרי אדרבה, היה מן הראוי שהיום שניתנה בו תורה יהיה כולו קודש לד', לעסוק בו בתורה, ולא לייחד חציו לצרכי הגוף, לאכילה ושתיה.

והביאור הוא, משום שעל-ידי קבלת התורה זכינו להתעלות למעלה נפלאה

במס' פסחים (סח, ב), מביאה הגמרא ברייתא, בה נחלקו התנאים איך צריך האדם לנהוג ביום טוב — ר"י אליעזר אומר, אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושוה. ר' יהושע אומר חלקהו, חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש. ומבאר שם ר' יוחנן דשניהם, ר"א ור"י, מקרא אחד דרשו. כתוב אחד אומר "עצרת לד' א"ל ק"ך" (דברים טז, ח), וכתוב אחד אומר "עצרת תהיה לכם" (במדרב כט, לה) — "ר' אליעזר סבר או כולו לד' או כולו לכם, ור' יהושע סבר חלקהו, חציו לד' וחציו לכם". וממשיכה הגמרא ואומרת: "א"ר אלעזר, הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא? — יום שניתנה בו תורה הוא", ופרש"י: "דבעינן נמי לכם, שישמח בו במאכל ומשתה, להראות